

THE SACRALIZATION OF THE ANTONOMASIA NOMINATIONS IN THE MODERN TURKISH LANGUAGE

The article is devoted to the theme of the taking the metaphorical meanings by lexical units with religious origin of modern Turkish language in different text genres. There are found and analyzed different antonomasia nominations for the designation of Allah and the Prophet Muhammad.

Keywords: *sacralization, antonomasia, nomination, texts of different genres.*

УДК 811.161.2.'255.4 Г.Кочур

Пономарів О.Д., д. філол.н., проф.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

СТИЛІСТИКО-ГРАМАТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ГРИГОРІЯ КОЧУРА

Дві перекладацькі школи в українській художній літературі репрезентують видатні перекладачі ХХ століття Григорій Кочур та Микола Лукаш. Творчість обох перекладачів була спрямована на збагачення лексичних, фразеологічних та інших можливостей української мови.

Ключові слова: *перекладацька школа, першотвір і переклад, художня форма.*

*Міра культури кожного народу визначається її
рівнем перекладацької справи.*

Михайло Грушевський

Перекладацька діяльність відіграла неабияку роль у формуванні української культури й духовності. Прикладів цього явища можна наводити безліч. Обмежуся двома. Перелицьована Вергілієва «Енеїда» у виконанні Івана Котляревського (1798 р.) відіграла вирішальну роль у становленні нової української літературної мови на народній основі. Вірш Г. Гайне в майстерному перекладі М. Славинського, що його поклав на музику Микола Лисенко, став українським романсом «Коли розлучаються двоє».

За умов заборон української мови в Московській імперії царських часів, у лещатах примітивізації мови шляхом її «редагування» й «очищення» офіційними чинниками мовознавства в радянську добу зближення й злиття перекладачі використовували будь-яку можливість, аби зберегти багатство й красу нашої мови, відтворюючи нею шедеври світового письменства. Цим вони наvertsали до рідної мови її носіїв, заперечуючи нав'язувану «істину», нібито все, що створено в літературі інших народів, до радянських людей може дійти лише через посередництво російської мови. Продовжуючи традиції Івана Котляревського, Івана Франка, Пантелеймона Куліша, Лесі Українки, Степана Руданського, Володимира Самійленка, наші перекладачі невтомно працювали над тим, щоб зробити досягнення чужих митців слова надбанням української культури.

За часів хрущовської відлиги перекладацька нива збагатилася новими сіячами. На чолі перекладацького цеху стояли двоє друзів, перекладачів світового рівня – Григорій Кочур та Микола Лукаш. Вони репрезентували собою дві перекладацькі школи, за висловом Й.-В. Гете, два шляхи перекладання, один з яких веде в країну автора, а другий переселяє його на батьківщину перекладача. Але відмінність у способах віддання першотвору не роз'єднувала, а об'єднувала Григорія Порфіровича та Миколу Олексійовича, бо творчість обох «була спрямована на повернення до живої народної мови, до тієї віками упосліджуваної мови, що її як не обрубуй, а вона, як безхвоста ящірка, регенерує. І тому так дружили вони між собою, відчуваючи, що їхні перекладацькі методи не суперечать, а доповнюють один одного, аж іноді спеціально пропонували читачам кожен власну версію того самого твору», – завважає один з їхніх талановитих учнів Анатоль Перепада [Перепада 2003, с. 76].

Як співіснували ці дві школи перекладу в українській літературі, можна простежити на зіставленні уривку з Гомерової «Іліади» в перекладах Степана Руданського (перевиданий 1973 р.) та Бориса Тена (1978 р.):

Про гнів співай, Співо, Пільєнка Ахілла,
Що тьмушці болі наслав на ахеїв,
Що много душ сильних провалив у Невид,
А трупи розкидав на добич собакам
Та птахам усяким. Так Дієві хтілось,
Як тільки незгоду у себе підняли

І цар Атрієнко і дивний Ахілло.
А хто ж із богів їм надав розійтися?
Син Літи та Дія.

(Степан Руданський)

Гнів оспівай, богине, Ахілла, сина Пелея,
Пагубний гнів, що лиха багато ахеям накоїв:
Душі славетних героїв навіки послав до Аїду
Темного, їх же самих він хижим лишив на поталу
Псам і птахам. Так Зевсова воля над ними чинилась,
Ще відтоді, як у зваді лихий розійшлись ворогами
Син Атреїв, володар мужів, і Ахілл богосвітлий.
Хто ж із безсмертних богів призвів їх до лютої сварки?
Син Зевса й Лето.

(Борис Тен)

Степан Руданський у середині XIX століття стояв на позиціях поширених тоді в українському письменстві українізаторських тенденцій; Борис Тен у другій половині століття XX виконав свій переклад на рівні вимог свого часу і дотримуючись засад, що їх сповідував Григорій Кочур.

Від дуже зукраїнізованого Гомера у відтворенні Степана Руданського, який намагався наблизити «Іліяду» до української народної поезії й замінив гексаметр на дванадцятискладовий силаботонічний розмір, пристосував до української фонетики імена та назви, подеколи переклавши навіть їхній апелювативний зміст (Аїд – Невид, Ірида – Райдуга, Муза – Співа тощо), переклади Миколи Лукаша відповідають усім вимогам перекладацького мистецтва в XX столітті, зокрема й щодо збереження художньої форми творів минулих епох.

Проте М. Лукаш не відмовлявся якусь реалію з життя іншого народу, говіркову особливість якоїсь мови відтворити українською реалією, доречно застосувати український діалектизм або рідковживане чи застаріле слово, повернувши їх у такий спосіб до життя.

У рідкісних випадках віддавав перевагу не змістовій точності, а звуковій близькості слова або вислову з першотвору до українського відповідника. Скажімо, італійське *mio tesoro* замість *мій скарбе* відтворив як *моя ти зоре*, хоч у цьому лексичному оточенні *мій скарбе* й *моя ти зоре* можна розглядати як контекстуальні синоніми.

Григорій Кочур стояв на інших перекладацьких засадах. Він закликав своїх колег якнайретельніше вивчати першотвір, зважати на всі його особливості, а саме – точно відтворювати зміст, бездоганно дотримуватися форми. Засуджував відступи від класичних рим, неправильні наголоси, акцентуаційні розбіжності в перекладених текстах. Водночас дбав про збереження стилістичної відповідності першотвору й перекладу. Наприклад, коли Григорій Порфирівич прочитав мій переклад поеми визначного грецького поета Діонісія Соломоса «Гімн Волі», то в першій строфі

Пізнаю твій меч іскристий,
Що в борні нас окриля.

Пізнаю твій зір вогнистий,
Що всю землю спопеля.

розмовні форми *окриля* й *спопеля* порадив замінити нейтральними *окрилив* і *спопелив*, які більше пасують до врочисто-патетичного тону поеми. Натомість у близькому до народних пісень вірші «Ксантула» («Білявка») в строфі

Все зникло. Хвилі б'ються,
І темрява *буя*.
У друзів сльози ллються,
І з ними плачу я

форму *буя* залишив.
У «Гімні Волі» в строфі

Поверталася з дороги
Без нічого в рідний дім...
Коли стукають убогі, –
Не відчинять двері їм

замість *не відчинять двері їм* запропонував написати *хто відчинить двері їм?!*, бо за синтаксичними нормами української мови при дієслові з заперечною часткою *не* потрібно вживати не знахідного, а родового відмінка, тобто мало б бути *не відчинять дверей їм*, але це порушувало б акцентуаційну норму.

На перекладацький шлях мене спрямував Лукаш, прочитавши чернетку мого першого перекладу з середньовічного грецького

«Епосу про чотириногих». Однак у галузі перекладу я стою на засадах Кочура. Я дуже щасливий, що мав змогу спілкуватися з видатними українськими перекладачами й носіями високої духовності Григорієм Кочуром та Миколою Лукашем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Перепадая* *Анатоль*. Григорій Кочур і Микола Лукаш – дві школи в українському перекладі// Григорій Кочур і український переклад. Зб.матер.Міжнар. наук. – практ.конф. – Київ-Ірпінь, 2003. – С.76.

Стаття надійшла до редакції 11.2013

Пономарив А.Д., д. філол. н., проф.,
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка

СТИЛИСТИКО-ГРАММАТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПЕРЕВОДЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА ГРИГОРИЯ КОЧУРА

Две переводческие школы в украинской художественной литературе представляют известные переводчики XX столетия Григорий Кочур и Николай Лукаш. Творчество обоих переводчиков направлено на обогащение лексических, фразеологических и других возможностей украинского языка.

Ключові слова: переводческая школа, первоисточник и перевод, художественная форма.

Ponomariv O.D., Doctor of Philology, Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

STYLISTIC AND GRAMMATICAL FOUNDATIONS OF HRYHORIY KOCHUR'S MASTERY

Prominent translators of the 20th century Hryhoriy Kochur and Mykola Lukash represent two translation schools of the Ukrainian literature. Their translations aim at enriching lexical, phraseological and other capabilities of the Ukrainian language.

Key words: translation school, original and translation, literary form.

УДК 811.133.1'42:17.018.22:341.76 Л.Фабійуца

Пономаренко О. В., докторант, доц., к. філол. н.,
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка